

ARAB ANORINING (MOMORDIKA CHARANTIA) O'SISH VA HOSILDORLIGIGA SUG'ORISH ME'YORLARI TA'SIRI

Xoshimov Xojakbar Shokirjon o'g'li

Irrigatsiya va suv muammolari ilmiy-tadqiqot instituti "Tuproq tadqiqotlari va meliorativ jarayonlar" laboratoriyasi tayanch doktorant, xoshimovx71@gmail.com;

Paluashova Gauharay Qalbayevna

*Irrigatsiya va suv muammolari ilmiy-tadqiqot instituti "Tuproq tadqiqotlari va meliorativ jarayonlar" laboratoriyasi mudiri, PhD, katta ilmiy xodim.
gavhar2005@rambler.ru; <https://orcid.org/0000-0001-7380-8367>.*

Annotatsiya: *Mazkur maqolada Andijon viloyatining tabiiy-iqlim va tuproq sharoitlari tahlil qilinib, arab anori (Momordika charantia) o'simligini yetishtirishdagi o'rni va ahamiyati yoritilgan. Tadqiqotda tuproq mexanik tarkibi, agroximik tarkibi, sug'orish me'yorlari va o'simlik fenologiyasi o'rganildi. Ushbu natijalar viloyat sharoitida yuqori hosil olish va ekologik toza yetishtirish usullarini aniqlashga*
Annotatsiya: *Ushbu maqolada Arab anori (Momordika charantia) o'simligining o'sish va hosildorligiga sug'orish me'yorlarining ta'siri o'rganildi. Tajribalar Andijon viloyatida o'rtacha qumoq tuproqlarda olib borilib, turli sug'orish rejimlarining o'sish, rivojlanish va hosilga ta'siri aniqlangan. Maqolada tuproq fizik-kimyoviy xususiyatlari, iqlim sharoiti, sug'orish me'yorlari va ularning ekin unumdorligiga ta'siri tahlil qilinadi. Tadqiqot natijalari Arab anori yetishtirishda sug'orish strategiyasini takomillashtirish imkonini beradi.*

Kalit so'zlar: *Arab anori, Momordika charantia, sug'orish me'yorlari, hosildorlik, tuproq unumdorligi, agrotexnologiya.*

KIRISH

Arab anori (Momordika charantia), xalq orasida achchiq qovoq nomi bilan tanilgan, qovoqdoshlar (Cucurbitaceae) oilasiga mansub tropik o'simlik hisoblanadi. U Hindiston va Janubiy-Sharqiy Osiyoda kelib chiqqan bo'lib, keyinchalik Afrika, Janubiy Amerika va boshqa mintaqalarda tarqalgan. Arab anorining mevalari va barglari dorivor xususiyatlari bilan mashhur bo'lib, oshqozon-ichak kasalliklarini davolash, immunitetni mustahkamlash va qandli diabetni nazorat qilishda keng qo'llaniladi.

Arab anorining qishloq xo'jaligidagi ahamiyati shundaki, u yuqori sifatli va ekologik toza hosil beradi. Shu bilan birga, u sug'orishga juda talabchan o'simlik bo'lgani sababli, yetishtirishda sug'orish me'yorlarini aniq belgilash zarur. Sug'orish me'yorlarining noto'g'ri qo'llanilishi o'sish jarayonini sekinlashtiradi va hosilni kamaytiradi. Shu sababli, Arab anorining o'sish va hosildorligiga sug'orish me'yorlarining ta'siri ilmiy tadqiqot obyekti sifatida tanlandi.

O'sish va hosildorlikka sug'orish me'yorlarining ta'siri

Arab anori suvga talabchan o'simlik bo'lib, uning o'sishi, rivojlanishi va hosildorligi asosan tuproq namligi bilan bevosita bog'liq. Sug'orish me'yorlarini to'g'ri belgilash nafaqat hosilni ko'paytiradi, balki o'simlikning kasallik va zararkunandalarga chidamliligini ham oshiradi. Tadqiqotlarda quyidagi asosiy jihatlar aniqlangan:

Sug'orish me'yorining intensivligi

Kam sug'orish (tuproqning optimal namlikdan 20-30% kam bo'lsa): Arab anori poyasi noziklashadi, barglar rangi ochroq bo'ladi, urug' chiqishi 50% atrofida kamayadi.

O'rtacha sug'orish (tuproqning 60-70% namlikni saqlash): O'simlikning o'sish sur'ati yuqori, urug' unuvchanligi 95% ga yetadi, meva hajmi va soni maksimal bo'ladi.

Ko'p sug'orish (tuproqning ortiqcha namligi, 80% dan yuqori): Ildiz tizimi kislorod yetishmasligidan zarar ko'radi, shuningdek, urug' unuvchanligi pasayadi va kasallik xavfi oshadi.

Sug'orishning davomiyligi va vaqti

Arab anori uchun optimal sug'orish davri yorug'lik ko'p tushadigan bahor va yoz oylarida hisoblanadi. O'simlikning urug' chiqishi davrida sug'orish me'yorini yengil oshirish hosil sifatini yaxshilaydi. Meva hosil bo'lish davrida sug'orish muntazam bo'lishi kerak, lekin ortiqcha namlikdan saqlanish zarur.

Sug'orish texnikasi

Qatorlar orasiga sug'orish: Tuproq yuzasida bir xil namlikni ta'minlaydi, ildiz tizimi rivojlanishiga yordam beradi.

Tomchilatib sug'orish: Suvni tejash imkonini beradi, tuproqning namligini barqaror saqlaydi va o'simlik kasalliklarini kamaytiradi.

Tajriba natijalariga ko'ra, sug'orish me'yorlari Arab anorining o'sishiga sezilarli ta'sir ko'rsatdi. Tuproq namligi yuqori bo'lgan maydonlarda urug' unuvchanligi pasaydi (50%), normal nam tuproqda esa unuvchanlik 95% ga yetdi. Shu bilan birga, sug'orish me'yorlari poyaning uzunligi, barg zichligi va meva hosiliga bevosita ta'sir ko'rsatdi.

1-jadval. Sug'orish me'yorlarining o'sish va hosilga ta'siri

V ariant	Sug'orish me'yor, mm	O'rtacha poya bo'yi, sm	Bitta o'simlik hosildorligi, g	Umumiy hosil, t/ha
1	150	120	650	25
2	200	135	720	28
3	250	145	800	31
4	300	148	810	32

Natijalar ko'rsatadiki, 200–250 mm sug'orish me'yorlari optimal, bundan ortiq sug'orish o'sishni biroz tezlashtirsa-da, hosil samaradorligini sezilarli oshirmadi.

Xulosa

Arab anori suvga talabchan o'simlik bo'lib, yetishtirishda sug'orish me'yorlari to'g'ri belgilanishi kerak. Tuproq namligi 70–80% optimal hisoblanadi, ortiqcha namlik urug' unuvchanligini pasaytiradi. Sug'orish me'yorlari 200–250 mm oralig'ida bo'lganda o'sish va

hosil maksimal bo'ldi. Tuproqni oldindan tayyorlash, o'g'itlash va drenajni ta'minlash hosilni oshirishda muhim ahamiyatga ega. Arab anorini yetishtirish iqtisodiy va ekologik jihatdan foydali bo'lib, dorivor va oziq-ovqat sanoatida qo'llanilishi mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. A.A.Nuriddinov, A.B.Boqiyev "Sabzavotchilik, polizchilik va kartoshkachilik". 1987.
2. X.Ch.Bo'riyev, V.I.Zuyev, O.K.Qodirxo'jayev "Ochiq joylarda sabzavot yetishtirish progressiv texnologiyasi". 2002
3. R.H.Ayupov "Dorivor o'simliklar va ulardan foydalanish". 2015
4. O'.Ahmedov, A.Ergashev, A.Abzalov, M.Yulchiyeva "Dorivor o'simliklar yetishtirish texnologiyasi va ekologiyasi". 2018
5. X.A.Ahmedov "Sug'orish melioratsiyasi" 1977
6. F.M.Raximov. "Qishloq xo'jaligida sug'orish melioratsiyasi" 1994
7. Paluashova G., Xoshimov X.Sh. ARAB ANORI (MOMORDIKA) O'SIMLIGINING YETISHTIRISH TEXNOLOGIYASI. // MODERN EDUCATION AND DEVELOPMENT. Выпуск журнала №-15 Часть-7. Dekabr-2024. С. 15